

Eucharystia – „wielka tajemnica wiary”**Streszczenie**

Wiara i liturgia stanowią „dwa uzupełniające się aspekty życia kościelnego” (SC 6). Z tego względu Eucharystia, której celebrowanie jest główną czynnością liturgiczną Kościoła, stanowi „źródło i zarazem szczyt całego życia chrześcijańskiego”. To w ofierze Mszy Świętej objawia się tajemnica Eucharystii, gdyż jest ona pamiątką, celebracją i aktualizacją Misterium Chrystusa, w której uobecnia się On sam. W czasie jej sprawowania dochodzi do przeistoczenia chleba i wina w prawdziwe Ciało i prawdziwą Krew Jezusa Chrystusa. Dzięki temu Eucharystia staje się największym i najcenniejszym darem, jaki nasz Zbawiciel zostawił przed swoją śmiercią. Darem, który stanowi szczyt wszelkich dóbr i kres wszelkich pragnień człowieka; darem, w którym znajduje się „całe dobro duchowe Kościoła” (EdE 1; PO 5). Kościół nie istnieje bez Eucharystii, a tę celebrować może tylko Kościół. To w czasie sprawowania Mszy Świętej Bóg uświęca całą ludzkość i cały świat, jednocząc się z nimi oraz obdarzając ich swoimi łaskami. Dzięki Eucharystii wierny dostępuje nie tylko doskonałej komunii z Bogiem Trójjedynym, ale jednoczy się także z bliźnimi, budując i wzmacniając w ten sposób wspólnotę Kościoła.

Słowa kluczowe

Eucharystia, ofiara, program duszpastersko-katechetyczny, „Eucharystia daje życie”, „Wielka tajemnica wiary”, dobro duchowe, Kościół, wspólnota, komunie, obecność, Ciało, Krew, chleb, wino, postacie eucharystyczne, tajemnica

Ks. dr hab. Stanisław Łabendowicz, prof. KUL – Instytut Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie.

ks. Sylwester Jaśkiewicz

***Natura ofiarnicza Eucharystii w oparciu o encyklikę
Ecclesia de Eucharistia papieża Jana Pawła II***

***The sacrificial nature of the Eucharist based on the encyclical
Ecclesia de Eucharistia of pope John Paul II***

Abstract

The purpose of this article is to show the sacrificial character of the Eucharist based on the encyclical of Pope John Paul II *Ecclesia de Eucharistia*. At the beginning of the new century and millennium, this document focuses on the most precious treasure of the Church which has been entrusted to it, and this is the one and ultimate redeeming sacrifice of Christ, perpetuated just so by the Eucharist. Each Eucharist is not only a recollection of this event, or some separate sacrifice, but perpetuates the sacramental sacrifice of the Cross, and in no way does it increase it, nothing is added to it, nor is it multiplied. A full understanding of the sacrificial nature of the Eucharist also signifies that in which this sacrifice finds its fulfilment, namely the mystery of the Resurrection of Jesus Christ. As the Eucharist ought to be relived in its integrity, therefore too, apart from the sacrifice, its essential dimensions are a presence and a feast. The sacrificial nature of the Eucharist demands a sacrificial attitude of the faithful.

Keywords

Eucharist, Sacrifice of Christ, encyclical *Ecclesia de Eucharistia*, sacrificial nature.

Jednym z pierwszoplanowych zagadnień opublikowanej w Wielki Czwartek 17 kwietnia 2003 roku encykliki papieża Jana Pawła II, poświęconej w całości tajemnicy Eucharystii¹ jest problematyka Eucharystii jako ofiary. A choć patrzeć na Eucharystię ma coś w sobie z patrzenia na diament wystawiony na działanie światła², to jednak nie pomniejszając w niczym jej bogactwa, papież Jan Paweł II koncentruje się zwłaszcza na ścisłym zespoleniu ofiary Mszy świętej z ofiarą Golgoty³. Eucharystia na przestrzeni wieków zyskała sobie wiele nazw, gdyż każda z nich podkreśla jakiś ważny jej aspekt. Przez fakt uobecniania się w niej misterium paschalnego Chrystusa nazywa się ją: „Pamiętką Męki i Zmartwychwstania Pana” „Najświętszą Ofiarą”, „ofiarą Mszy świętej”, „ofiarą pochwalną”, „ofiarą duchową”, „ofiarą czystą” czy „ofiarą świętą” (KKK 1330). Tak same nazwy, jak i ofiarniczy charakter Eucharystii stanowią istotny element katolickiego depozytu wiary przechowywanego w Kościele od najdawniejszych wieków⁴.

Dla kard. Raymonda Leo Burke papieska encyklika jest nie tylko „kompletną i mistrzowską prezentacją nauczania Kościoła o Najświętszej Eucharystii”⁵,

ale stanowi też ważny wkład w nową ewangelizację, do której przez cały pontyfikat nawoływał papież Jan Paweł II. Nowa ewangelizacja próbuje wyjść naprzeciw aktualnym wyzwaniom i trudnościom, które dotyczą także ten najcenniejszy skarb Kościoła jakim jest Eucharystia. Ojciec Święty będąc głęboko przekonany o tym, że Eucharystia jest niezastąpionym pokarmem dającym nam siłę do pełnienia Chrystusowej misji w świecie, staje na straży katolickiej prawdy o niej, gdyż prawda ta na różny sposób bywa we współczesnym świecie umniejszana lub ograniczona⁶. O ile inspiracją dla papieża Jana Pawła II był Sobór Watykański II, który tak wyraźnie podkreślił, że dzieło odkupienia świata nadal wypełnia się w Kościele zwłaszcza przez sprawowanie Eucharystii, to jednak w swoim dokumencie odnosi się on do całego Magisterium Kościoła, a zwłaszcza do orzeczeń Soboru Trydenckiego, które stały się przedmiotem oficjalnego nauczania Kościoła przez wiele wieków.

Niezwykle ciekawe jest zakończenie papieskiego dokumentu o Eucharystii, w którym trudno szukać jest jakiegoś podsumowania analizowanych treści czy wyciągania ważnych

¹ Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia* (O Eucharystii w życiu Kościoła), Watykan 2003 (dalej: EdE).

² Por. M. Hauke, *Eucharystia: źródło i szczyt życia chrześcijańskiego. Encyklika „Ecclesia de Eucharistia” – 17 kwietnia 2003 roku, w: Jan Paweł II teolog. Komentarze do encyklik*, G. Borgonovo, A. Cattaneo (red.), tłum. R. Cielicki, Warszawa 2009, s. 278.

³ Por. *Eucharystia stworzyła Kościół. Rozmowa z Tomaszem Kwietniem OP*, w: J. Brodniewicz (red.), *Przewodnik po encyklikach. Myśląc z Janem Pawłem II*, M. Zięba (komentarze), P. Kozacki (rozma-
wia), Poznań 2003, s. 305; B. Migut, *Eklezjotwórczy charakter Eucharystii jako ofiary*, „Seminare” 23 (2006), s. 11.

⁴ Por. S. Jaśkiewicz, *Eucharystia pokarmem duszy. Św. Augustyn o Eucharystii*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 41 (2013), s. 52.

⁵ Tenże, *Boża miłość stała się Ciałem. Najświętsza Eucharystia jako sakrament miłości*, tłum. I. Porowicz, Kraków 2015, s. 11. Por. M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 275.

⁶ Np. poprzez akcentowanie jedynie symbolicznej obecności Chrystusa w Sakramencie Ołtarza, ogłaszanie Eucharystii z tak istotnego dla niej wymiaru ofiarniczego i sprowadzanie jej, w obrębie samego chrześcijaństwa, jedynie do: chłodnego i posępnego ceremoniału pamięci „wieczery Pańskiej”, aktu nadającego nową świeżość słowom modlitwy czy zwykłego liturgicznego i braterskiego spotkania z Jezusem i między sobą. Por. Cz.St. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t. 2, Lublin 2012, s. 700; *Eucharystia stworzyła...*, s. 302-303; M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 278.

i praktycznych wniosków. Znajdziemy w nim jednak coś o wiele cenniejszego, a mianowicie osobiste świadectwo wiary wielkiego Papieża Polaka w Najświętszą Eucharystię, codziennej jego wierności Ewangelii i Chrystusowi. Wyznaje Ojciec Święty: „Od ponad pół wieku, poczynawszy od pamiętnego 2 listopada 1946 roku, gdy sprawowałem moją pierwszą Mszę św. w krypcie św. Leonarda w krakowskiej katedrze na Wawelu, mój wzrok spoczywa każdego dnia na białej hostii i kielichu, w których czas i przestrzeń jakby «skupiają się», a dramat Golgoty powtarza się na żywo, ujawniając swoją tajemniczą «teraźniejszość». Każdego dnia dane mi było z wiarą rozpoznawać w konsekrowanym chlebie i winie Boskiego Wędrowca, który kiedyś stanął obok dwóch uczniów z Emaus, ażeby otworzyć im oczy na światło, a serce na nadzieję (por. Łk 24,13-35)”⁷. Również na drogach trzeciego tysiąclecia Boski Wędrowiec wędruje wraz z nami, karmi nas i dodaje nam sił w pokornym znaku chleba i wina, przemienionych w Jego Ciało i Jego Krew.

1. *Mysterium fidei*

Myśl o początku, o ustanowieniu Eucharystii w pierwszej kolejności łączy się z Wieczernikiem, z wykonanymi i wypowiedzianymi w nim gestami i słowami Jezusa. Wydarzenie ustanowienia Najświętszego Sakramentu odbiega od jakichkolwiek współczesnych standardów powoływania do istnienia nowoczesnych instytucji czy inicjatyw. Co więcej, nie stanowi też jedynie powielenia żydowskich posiłków sakralnych oraz Paschy starego Przymierza. W nawiązaniu do Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* (47)

Soboru Watykańskiego II, papież Jan Paweł II stwierdza: „«Pan Jezus tej nocy, której został wydany» (1Kor 11,23), ustanowił Ofiarę eucharystyczną swojego Ciała i swojej Krwi. Słowa apostoła Pawła przypominają nam dramatyczne okoliczności, w jakich narodziła się Eucharystia. Zawiera ona niezatarty zapis męki i śmierci Pana. Nie jest tylko przywołaniem tego wydarzenia, lecz jego sakramentalnym uobecnieniem. Jest ofiarą Krzyża, która trwa przez wieki”⁸. Najstarsze świadectwa sięgające połowy pierwszego wieku (św. Pawła i św. Łukasza, a także pozostałych Ewangelistów) potwierdzają istnienie specjalnego rytu eucharystycznego polegającego na spożywaniu Ciała i piciu Krwi Chrystusa, poprzez który uobecnia się Jego męka, śmierć i zmartwychwstanie. Ryt ten sięga samego Jezusa i Ostatniej Wieczerzy przez Niego celebrowanej.

Pomimo swego historycznego umiejscowienia Eucharystia od samego początku jawi się jako tajemnica wiary, a to oznacza, że w jej przyjęciu rozum powinien ustąpić pierwszeństwa wierze. To właśnie w wierze i dzięki wierze w Eucharystii widzimy nie tylko samą ucztę z Jezusem, ale i Jego ofiarę. W każdej Mszy świętej, „prawdę tę dobrze wyrażają słowa, jakimi w rycie łacińskim lud odpowiada na wypowiedzaną przez kapłana akklamację: «Oto wielka tajemnica wiary» – «*Głosimy śmierć Twoją, Panie Jezu!*». Kościół otrzymał Eucharystię od Chrystusa, swojego Pana, nie jako jeden z wielu cennych darów, ale jako *dar największy*, ponieważ jest to dar z samego siebie, z własnej osoby w jej świętym człowieczeństwie, jak też dar Jego dzieła zbawienia”⁹. Czy wypowiedzianym lub śpiewanym przez wiernych

⁷ EdE 59.

⁸ EdE 11.

⁹ Tamże. Por. G. Iwiński, *Eucharystia – ukierunkowane na wieczność życie Kościoła w kontekście encykliki „Ecclesia de Eucharistia”*, „Teologia Dogmatyczna” 1 (2007), s. 74.

słowom aklamacji towarzyszy świadomość, kryjącej się w nich prawdy o nierozzerwalnym związku Eucharystii z męką, śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa?

2. Serce tajemnicy – miłość

Eucharystia jest nie tylko jakimś darem, ale największym i niezasłużonym darem Jezusa dla każdego człowieka. Poprzez Eucharystię urzeczywistnia się wydarzenie zbawienia, a więc odkupienie człowieka. Wydarzenie to jest w swej istocie, jak dostrzega papież Jan Paweł II, objawieniem największej miłości. „Gdy Kościół sprawuje Eucharystię, pamiątkę śmierci i zmartwychwstania swojego Pana, to centralne wydarzenie zbawienia staje się rzeczywistością obecną i «dokonuje się dzieło naszego Odkupienia» (Sobór Watykański II, Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 3). Ofiara ta ma do tego stopnia decydujące znaczenie dla zbawienia rodzaju ludzkiego, że Jezus złożył ją i wrócił do Ojca, *dopiero wtedy, gdy zostawił nam środek umożliwiający uczestnictwo w niej*, tak jakbyśmy byli w niej obecni. W ten sposób każdy wierny może w niej uczestniczyć i korzystać z jej niewyczerpanych owoców. Oto wiara, którą przez wieki żyły całe pokolenia chrześcijan. (...) Cóż większego Jezus mógł uczynić dla nas? Prawdziwie, w Eucharystii objawia nam miłość, która posuwa się «aż do końca» (por. J 13,1) – miłość, która nie zna miary»¹⁰. Chrystus Pan zechciał, aby owoce Jego męki i śmierci na Krzyżu mogły być nieustannie ofiarowane w Kościele i poprzez Kościół wszystkim ludziom i narodom. Dzięki posłudze kapłana działającego *in persona Christi* w celebracji

Eucharystii, sam Chrystus składa swoje życie w ofierze na Krzyżu. W ten sposób ofiara Mszy świętej jest nierozłączna od ofiary Kalwarii i jest środkiem umożliwiającym w każdym czasie uczestnictwo w niej.

Miłość Jezusa jest w pełni uniwersalna i powszechna. U jej podstaw leżą słowa samego Jezusa, które przywołuje Ojciec Święty: „Ten wymiar powszechnej miłości, zawarty w sakramencie Eucharystii, znajduje swój fundament w słowach samego Zbawiciela. Ustanawiając Eucharystię, nie ograniczył się On jedynie do powiedzenia: «To jest Ciało moje», «to jest Krew moja», lecz dodał: «które za was będzie wydane...», która za was będzie wylana» (Mt 26,26.28; Łk 22,19-20). Nie potwierdził jedynie, że to, co im dawał do jedzenia i do picia, było Jego Ciałem i Jego Krwią, lecz jasno wyraził, że ma to *wartość ofiarniczą*, czyniąc obecną w sposób sakramentalny swoją ofiarę, która niedługo potem miała dokonać się na krzyżu dla zbawienia wszystkich. «Msza święta jest równocześnie i nierozdzielnie pamiątką ofiarną, w której przedłuża się ofiara Krzyża, i świętą ucztą komunii w Ciele i Krwi Pana» (KKK 1382)¹¹. Chleb i wino z których korzysta Jezus w czasie Ostatniej Wieczerzy stają się zapowiedzią Jego Ciała i Krwi, gdyż chce On dać Dwunastu i wszystkim ludziom udział w zasługach i owocach swojej męki i śmierci na krzyżu.

3. Eucharystia – Ofiara w pełnym sensie

W czasie Ostatniej Wieczerzy uczniowie otrzymują od swojego Mistrza nie tylko chleb i wino, ale Tego, którego te dary przedstawiają w pełni,

¹⁰ EdE 11. Por. T. Karkosz, *Istotne problemy odnowy metodologicznej traktatu o Eucharystii w połowie XX wieku (praesentia realiter, sacrificium, sacramentum, communio)*, „Teologia Dogmatyczna” 1 (2007), s. 43.

¹¹ EdE 11.

a więc są Jego Ciałem i Krwią. Zbawcze dzieło Chrystusa, a więc Jego Ciało złożone w ofierze za grzesznego człowieka i Jego Krew wylana na odpuszczenie grzechów uobecnia się poprzez misję Kościoła. Stąd podkreśla Jan Paweł II: „Kościół żyje nieustannie odkupieńczą ofiarą i zbliża się do niej nie tylko przez pełne wiary wspomnienie, ale też poprzez aktualne uczestnictwo, ponieważ *ofiara ta wciąż się uobecnia*, trwając sakramentalnie w każdej wspólnotie, która ją sprawuje przez ręce konsekrowanego szafarza. W ten sposób Eucharystia umożliwia ludziom współczesnym dostąpienie pojednania, które Chrystus uzyskał raz na zawsze dla ludzkości wszystkich czasów. W rzeczywistości: «Ofiara Chrystusa i ofiara eucharystyczna są jedną ofiarą» (KKK 1367)¹². Ofiara Chrystusa jest jedna, a to oznacza, że każda sprawowana Msza święta w żaden sposób jej nie pomnaża, a jedynie uobecnia. Już Sobór Trydencki obradujący na XXII sesji (1562), w swojej *Nauce o najświętszej ofierze Mszy świętej* daje podstawy do stwierdzenia, że „Msza św. uobecnia ofiarę Krzyża, nie powiększa jej, niczego jej nie dodaje ani jej nie mnoży”¹³. Ważnym dopowiedzeniem jest także w nawiązaniu do encykliki Pius XII *Mediator Dei* stwierdzenie, że „To, co się powtarza, to sprawowanie *memoriale*, «ukazanie pamiątki» (*memoralis demonstratio*), przez co jedyna i ostateczna odkupieńcza ofiara Chrystusa zawsze uobecnia się w czasie. Natura ofiarnicza tajemnicy Eucharystii nie może być zatem pojmowana jako coś oddzielnego, niezwiązanego z krzyżem lub też odnoszącego się jedynie pośrednio do ofiary na Kalwarii”¹⁴. W Eucharystycznej Ofierze Ciała i Krwi

Chrystusa, aż po powtórne przyjście Chrystusa uobecnia się w sposób bezkrwawy Ofiara Golgoty, pamiątka Jego męki i zmartwychwstania.

Nie z innego powodu, ale przez fakt, że „Eucharystia przez swój ścisły związek z ofiarą na Golgocie jest ofiarą w pełnym sensie, a nie tylko w sensie ogólnym, jakby jedynie chodziło o zwykłe darowanie się Chrystusa jako pokarm duchowy dla wiernych, bowiem dar Jego miłości i Jego posłuszeństwa aż do ostatniego tchnienia (por. J 10,17-18) jest przede wszystkim darem dla Jego Ojca. Oczywiście jest także darem dla nas, co więcej, dla całej ludzkości (por. Mt 26,28; Mk 14,24; Łk 22,20; J 10,15), ale głównie jest darem dla Ojca: jest to tajemnica «ofiary, którą Ojciec przyjął, od wzajemniając bezgraniczne oddanie swego Syna, kiedy Ten stał się posłuszny aż do śmierci (por. Flp 2,8), swoim Ojcowskiemu oddaniem – a był to dar nowego Życia nieśmiertelnego w zmartwychwstaniu» (Enc. *Redemptor hominis*, 20)”¹⁵.

Należy także koniecznie pamiętać, że „Ofiara eucharystyczna uobecnia nie tylko tajemnicę męki i śmierci Zbawiciela, lecz także tajemnicę zmartwychwstania, w której ofiara znajduje swoje wypełnienie. Jako żywy i zmartwychwstały, Chrystus może uczynić siebie w Eucharystii «chlebem życia» (J 6,35.48), «chlebem żywym» (J 6,51)”¹⁶. Zmartwychwstanie Chrystusa jest jakby koniecznym warunkiem Jego żywej, a więc i rzeczywistej obecności, bycia prawdziwym „Chlebem Życia”.

W całościowym ujęciu Eucharystii jako *mysterium fidei*, zauważa papież Jan Paweł II: „Sakramentalne uobecnienie we Mszy św. ofiary Chrystusa,

¹² EdE 12.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ EdE 13.

¹⁶ EdE 14. Por. Kard. R.L. Burke, *Boża miłość...*, s. 20-21; M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 280.

uwieńczonej Jego zmartwychwstaniem, zakłada specyficzną obecność, o której – cytując słowa Pawła VI – «mówi się jako o 'rzeczywistej' nie w sensie wyłączności, tak jakby inne nie były 'rzeczywiste', ale przez antonomazję, ponieważ jest substancjalna, a w jej mocy Chrystus, Bóg-Człowiek cały staje się obecny» [Enc. *Mysterium fidei* (3 września 1965): AAS 57 (1965), 764]. Jest tu po raz kolejny przypomniane wciąż aktualne nauczanie Soboru Trydenckiego: «Przez konsekrację chleba i wina dokonywa się przemiana całej substancji chleba w substancję Ciała Chrystusa, Pana naszego, i całej substancji wina w substancję Jego Krwi. Tę przemianę trafnie i właściwie nazwał święty i katolicki Kościół przeistoczeniem» (Sesja XIII, *Decretum de ss. Eucharistia*, rozdz. 4: DS 1642)¹⁷. W odniesieniu do obecności Chrystusa w Eucharystii zwykło się odróżniać obecność z Jego mocą (obecność dynamiczna umożliwiająca Jego obecność wszędzie, a zwłaszcza w akcji liturgicznej) od obecności eucharystycznej w ciele zmartwychwstałym (obecność somatyczna – prawdziwe Ciało i prawdziwa Krew pod postaciami chleba i wina)¹⁸.

Choć już od początku dziejów Kościoła mówi się o przemianie chleba i wina, to jednak dopiero Sobór Trydencki oficjalnie potwierdził wcześniejszą naukę, ujmując ją w pojęciu przeistoczenia (*transsubstantiatio* – zmiany

substancji)¹⁹ i dookreślając, że chodzi tu o przemianę całej substancji chleba i wina w substancję Ciała i Krwi Pańskiej. Wielkim wkładem Soboru Trydenckiego w naukę o Eucharystii było uwydatnienie ofiarniczego charakteru Mszy świętej. Odstępując od pojęć „pamiątka” i „symbol” „Sobór określił ofiarę Mszy świętej jako ofiarę relatywną w stosunku do jedynej ofiary absolutnej, jaką jest ofiara krzyżowa”²⁰.

Każda Eucharystia jest zbawczym działaniem Chrystusa ukrzyżowanego i chwalebego, które uobecnia się sakramentalnie w znakach chleba i wina. Obecność sakramentalna choć jest realną obecnością Jezusa umarłego i zmartwychwstałego, to jednak nie pomnaża Jego zbawczego działania, a jedynie je aktualizuje.

4. Owoce ofiary eucharystycznej

Eucharystia ze swej natury jest dla człowieka darem niezаслужonym, największym z darów jaki Chrystus zostawił w swoim Kościele. W dziele nowej ewangelizacji, w rozdartym i podzielonym świecie nie sposób nie sięgnąć po skarb Eucharystii jako dar jedności. W przeciwieństwie do jedności budowanej między ludźmi „Ofiara eucharystyczna sama z siebie jest skierowana ku wewnętrznemu zjednoczeniu nas, wierzących, z Chrystusem przez Komunię: otrzymujemy Tego, który ofiarował się za nas, otrzymujemy

¹⁷ EdE 15. Por. M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 281.

¹⁸ Por. M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 281.

¹⁹ Sobór, który pięciokrotnie podejmuje problematykę Eucharystii i poświęca jej trzy sesje nie definiuje pojęcia transsubstantiacji, a jedynie je przejmując. Pojęcie „transsubstantiatio” wywodzi się prawdopodobnie ze szkoły Gilberta z Poitiers († 1154), a do jego upowszechnienia przyczynili się tacy teolodzy średniowieczni jak: Piotr z Poitiers († 1205), Piotr Lombard († 1160), Wilhelm z Auxerre († 1237). Por. Kard. R.L. Burke, *Boża miłość...*, s. 21; M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 282-283; K. Michalczak, *Eucharystia na przestrzeni wieków*, „Teologia dogmatyczna” 1 (2007), s. 17; G. O'Collins, E.G. Farrugia, *Zwięzły słownik teologiczny*, tłum. J. Ożóg, Kraków 1993, s. 203; E. Ozorowski, *Przeistoczenie*, w: *Słownik podstawowych pojęć teologicznych*, Warszawa 2007, s. 227; B. Sesboué, *Eucharystia i ofiara mszy świętej*, w: H. Bourgeois, B. Sesboué, P. Tihon, *Znaki zbawienia. Historia dogmatów*, t. 3, tłum. P. Rak, Kraków 2001, s. 143-145.

²⁰ K. Michalczak, *Eucharystia...*, s. 22.

Jego Ciało, które złożył za nas na Krzyżu, oraz Jego Krew, którą przelał «za wielu (...) na odpuszczenie grzechów» (Mt 26,28). Pamiętamy Jego słowa: «Jak Mnie posłał żyjący Ojciec, a Ja żyję przez Ojca, tak i ten, kto Mnie spożywa, będzie żył przeze Mnie» (J 6,57). Sam Jezus zapewnia, że owo zjednoczenie, związane przez Niego przez analogię ze zjednoczeniem, jakie ma miejsce w życiu trynitarnym, naprawdę się realizuje. *Eucharystia to prawdziwa uczta*, na której Chrystus ofiaruje siebie jako pokarm²¹. Eucharystię, którą niekiedy nazywa się „Chlebem aniołów” (por. Ps 78,25), „Chlebem niebiańskim” czy „Chlebem mocarzów” jest zawsze Chlebem ofiarnym, gdyż jest ona Ciałem Chrystusa, które On ofiarował oraz Krwią, którą przelał na krzyżu za wszystkich ludzi.

Eucharystia jest prawdziwym pokarmem duchowym poprzez który Chrystus karmi w wierzących życie Ducha Świętego otrzymane już w chwili chrztu, a wzmocnione i rozwijane poprzez bierzmowanie.

5. Duchowa ofiara Kościoła

Ofiarnicza natura Eucharystii, a więc fakt, że przez nią uobecnia się ofiara Krzyża zakłada również ofiarniczą postawę całego Kościoła i wszystkich wiernych. Kościół celebrując ofiarę Chrystusa nie jest więc wobec niej tylko bezstronnym obserwatorem, ale czerpiąc z jej dobrodziejstw, sam składa siebie samego w ofierze, gdyż „Przekazując Kościołowi swoją ofiarę, Chrystus pragnął również przyjąć

za swoją duchową ofiarę Kościoła, który jest wezwany, aby składając ofiarę Chrystusa, ofiarowywał także samego siebie. Naucza nas o tym, w odniesieniu do wszystkich wiernych, Sobór Watykański II: «Uczestnicząc w Ofierze eucharystycznej, w źródle i zarazem szczycie całego życia chrześcijańskiego, składają Bogu Boską Żertwę ofiarną, a wraz z Nią samych siebie» (Konst. dogm. o Kościele *Lumen gentium*, 11)²². Najważniejszym elementem duchowej ofiary Kościoła jest oddanie się wraz z Chrystusem Ojcu i wstawiennictwo za wszystkich ludzi. Duchowa ofiara Kościoła jest też w pewnym sensie sumą ofiarniczej postawy wszystkich swoich członków.

6. Zdumienie wobec tajemnicy

O ile jednym z kluczowych słów pozwalających lepiej zrozumieć ofiarniczą naturę Eucharystii jest słowo „uobecnienie”, to rzeczownikiem, który najbardziej oddaje postawę człowieka wierzącego wobec tej tajemnicy jest „zdumienie”²³. Papież Jan Paweł II kontemplując nierozzerwalny związek Eucharystii i Kościoła, a także ich zakorzenienie w wydarzeniu paschalnym podkreślił: „Myśl ta rodzi w nas uczucia wielkiego i wdzięcznego zdumienia. Wydarzenie paschalne i Eucharystia, która je uobecnia przez wieki, mają niezmierzoną «pojemność». Obejmują niejako całą historię, ku której skierowana jest łaska Odkupienia. To zdumienie winno zawsze odżywać w Kościele zgromadzonym na sprawowaniu Eucharystii”²⁴. Ojciec Święty używa

²¹ EdE 16. Por. Kard. R.L. Burke, *Boża miłość...*, s. 46; T. Karkosz, *Istotne problemy...*, s. 50.

²² EdE 13. Por. M. Hauke, *Eucharystia...*, s. 280.

²³ „To uczucie, jakiego doznajemy, kiedy coś nas kompletnie zaskoczyło, często coś, co oceniamy pozytywnie”, *Inny Słownik Języka Polskiego PWN*, t. 1 *P...Ż*, M. Bańsko (red.), Warszawa 2000, s. 1321. Por. M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1993⁸, 995.

²⁴ EdE 5.

kilkakrotnie tego słowa²⁵, aby ukazać, jak bardzo „rozbudzenie zdumienia Najświętszą Eucharystią jest esencją nowej ewangelizacji, do której jesteśmy powołani na początku nowego chrześcijańskiego millenium”²⁶. Choć zdumienie winno towarzyszyć wszystkim uczestnikom Eucharystii, to „W sposób szczególny jednak winno towarzyszyć szafarzowi Eucharystii. To on, dzięki władzy udzielonej mu w sakramencie Świeceń, dokonuje przeistoczenia. To on wypowiada z mocą Chrystusowe słowa z Wieczernika: «To jest Ciało moje, które za was będzie wydane... To jest Krew moja, która za was będzie wylana...». Kapłan wypowiada te słowa, a raczej *używa swoich ust i swojego głosu Temu, który wypowiedział je w Wieczerniku* i który chce, ażeby były wypowiadane z pokolenia na pokolenie przez wszystkich, którzy w Kościele uczestniczą w sposób służebny w Jego kapłaństwie”²⁷. Podczas, gdy Jezus Chrystus jest Jedynym i Najwyższym Kapłanem, tak każdy kapłan jest Jego świadkiem i służą Eucharystii, który w Jego Osobie (*in persona Christi*) sprawuje Ofiarę Eucharystyczną.

Zakończenie

Choć do ostatecznego określenia Eucharystii jako uczty ofiarnej przyczynił się najbardziej Sobór Trydencki (1562) i teologia po-trydencka broniąca wiary Kościoła w ofiarniczy charakter Eucharystii zwłaszcza przeciw Reformatorom, to jednak potrzeba było niemalże kolejnych czterech wieków, aby w Magisterium Kościoła, zwłaszcza

za sprawą Soboru Watykańskiego II i pierwszej w trzecim tysiącleciu encykliki eucharystycznej *Ecclesia de Eucharistia* papieża Jana Pawła II, treści te na nowo zajaśniały pełnym swym blaskiem. Ojciec Święty prezentuje Eucharystię najpierw jako ofiarę (EdE 11-16), a następnie jako ucztę (EdE 16-18), gdyż jest głęboko przekonany, że Eucharystia bez ofiary redukuje się jedynie do wymiaru horyzontalnego, do braterskiego spotkania przy wspólnym stole. Eucharystia zaś jest *mysterium fidei*, a echem jej ofiarniczego charakteru jest m.in. wpisana w Modlitwę eucharystyczną tzw. „aklamacja po przeistoczeniu”, kiedy kapłan po konsekracji (przeistoczeniu), a więc w momencie kiedy chleb i wino stają się już prawdziwie i całkowicie Ciałem i Krwią Chrystusa wzywa wiernych (przewidziane są cztery formuły) do wyznania wiary w śmierć, zmartwychwstanie i powtórne przyjście w chwale Chrystusa.

Eucharystia jest w swej istocie nie tylko pamiątką czy bankietem, rzeczywistą obecnością Chrystusa pod postaciami chleba i wina, ale i ofiarą Chrystusa dokonującą się w sposób mistyczny i bezkrwawy. Ofiarnicza natura Eucharystii oznacza, że każda Eucharystia łączy w sobie doskonałą ofiarę dokonaną w sposób jedyny i niepowtarzalny przez Chrystusa na Krzyżu z nieustannym ofiarowaniem się Bogu przez cały lud Nowego Przymierza. Poprzez Eucharystię prawdziwy i właściwy akt ofiarniczy dokonany w sposób jedyny i niepowtarzalny przez Chrystusa na Kalwarii aktualizuje się nieustannie. Ofiara eucharystyczna pozostając w ścisłej relacji

²⁵ Por. *Eucharystia stworzyła...*, s. 314. Jakby zapowiedź eucharystycznego zdumienia papieża Jana Pawła II stanowi jego wiersz „Zdumienie”, który znajdujemy w *Tryptyku rzymskim*. Por. B. Nadolski, *Integralna wizja Eucharystii*, w: *Refleksja nad encykliką „Ecclesia de Eucharistia vivit” O Eucharystii w życiu Kościoła. Materiały z sympozjum dla osób konsekrowanych pod patronatem komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski (Jasna Góra, 23-24 października 2003 r.)*, Bp St. Cichy (red.), Katowice 2004, s. 15-16.

²⁶ Kard. R.L. Burke, *Boża miłość...*, s. 17.

²⁷ EdE 5.

do wydarzenia Krzyża, aktualizuje je i odnawia jego odkupieńczą moc. To właśnie odkupieńcza obecność Chrystusa umarłego i zmartwychwstałego w misterium Kościoła stoi u podstaw identyczności Paschy Chrystusa i celebracji eucharystycznej. Eucharystia jest w swej istocie sakramentalną, ale i eklezjalną aktualizacją ofiary złożonej przez Chrystusa na Kalwarii, przez co jest też urzeczywistnianiem się jedynego dzieła odkupienia świata i wszystkich ludzi w czasie i przestrzeni. Eucharystia z uwagi na swe Boskie pochodzenie i nadprzyrodzony charakter już teraz pozwala wiernym uczestniczyć w dobrach eschatologicznych.

Zaproponowany temat w duchu nowej ewangelizacji jest doskonałą odpowiedzią na pytanie dlaczego dla nas katolików tak ważna jest Eucharystia, która od momentu przeistoczenia nie jest już „komunikantem” czy „opłatkiem”, ale Ciałem Chrystusa. Eucharystii należy się szacunek bo przez nią zawsze uobecnia się w czasie jedyna i ostateczna odkupieńcza ofiara Chrystusa. Jeśli chleb i wino stają się od momentu przeistoczenia rzeczywiście Ciałem i Krwią Chrystusa, to postaci eucharystycznych nie wolno w żaden sposób sprofanować, wypłuć lubi włożyć do kieszeni czy nie daj Boże zdeptać lub wyrzucić.

Bibliografia

- Bańsko M. (red.), *Inny Słownik Języka Polskiego PWN*, t. 1 P...Ż, Warszawa 2000.
- Bartnik Cz.St., *Dogmatyka katolicka*, t. 2, Lublin 2012.
- Burke R.L. Kard., *Boża miłość stała się Ciałem. Najświętsza Eucharystia jako sakrament miłości*, tłum. I. Porowicz, Kraków 2015.
- Eucharystia stworzyła Kościół. Rozmowa z Tomaszem Kwietniem OP*, w: J. Brodniewicz (red.), *Przewodnik po encyklikach. Myśląc z Janem Pawłem II*, M. Zięba (komentarze), P. Kozacki (rozmawia), Poznań 2003, s. 301-317.
- Hauke M., *Eucharystia: źródło i szczyt życia chrześcijańskiego. Encyklika „Ecclesia de Eucharistia” – 17 kwietnia 2003 roku*, w: Jan Paweł II teolog. Komentarze do encyklik, G. Borgonovo, A. Cattaneo (red.), tłum. R. Cielicki, Warszawa 2009, s. 275-294.
- Iwiński G., *Eucharystia – ukierunkowane na wieczność życie Kościoła w kontekście encykliki „Ecclesia de Eucharistia”*, „Teologia Dogmatyczna” 1 (2007), s. 71-81.
- Jan Paweł II, *Encyklika Ecclesia de Eucharistia (O Eucharystii w życiu Kościoła)*, Watykan 2003.
- Jaśkiewicz S., *Eucharystia pokarmem duszy. Św. Augustyn o Eucharystii*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 41 (2013), s. 45-56.
- Karkosz T., *Istotne problemy odnowy metodologicznej traktatu o Eucharystii w połowie XX wieku (praesentia realiter, sacrificium, sacramentum, communio)*, „Teologia Dogmatyczna” 1 (2007), s. 33-51.
- Michalczak K., *Eucharystia na przestrzeni wieków*, „Teologia dogmatyczna” 1 (2007), s. 9-31.
- Migut B., *Eklezjotwórczy charakter Eucharystii jako ofiary*, „Seminare” 23 (2006), s. 11-28.
- Nadolski B., *Integralna wizja Eucharystii*, w: *Refleksja nad encykliką „Ecclesia de Eucharistia vivit” O Eucharystii w życiu Kościoła. Materiały z sympozjum dla osób konsekrowanych pod patronatem komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski (Jasna Góra, 23-24 października 2003 r.)*, Bp St. Cichy (red.), Katowice 2004, s. 11-25.
- O’Collins G., Farrugia E.G., *Zwięzły słownik teologiczny*, tłum. J. Ożóg, Kraków 1993.
- Ozorowski E., *Przeistoczenie*, w: *Słownik podstawowych pojęć teologicznych*, Warszawa 2007, s. 227.
- Sesboüé B., *Eucharystia i ofiara mszy świętej*, w: H. Bourgeois, B. Sesboüé, P. Tihon, *Znaki zbawienia. Historia dogmatów*, t. 3, tłum. P. Rak, Kraków 2001, s. 140-150.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1993⁸.

Natura ofiarnicza Eucharystii w oparciu o encyklikę Ecclesia de Eucharistia papieża Jana Pawła II

Streszczenie

Artykuł podejmuje zagadnienie ofiarniczego charakteru Eucharystii w oparciu o encyklikę papieża Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia*. Dokument ten, u początku nowego stulecia i tysiąclecia koncentruje uwagę na najcenniejszym skarbie Kościoła, jaki został mu powierzony, a jest nim uobecniająca się właśnie poprzez Eucharystię jedyna i ostateczna odkupieńcza ofiara Chrystusa. Każda Eucharystia nie jest tylko przywołaniem tego wydarzenia, ani też jakąś odrębną ofiarą, ale uobecnia sakramentalnie ofiarę Krzyża, przy czym w żaden sposób jej nie powiększa, niczego jej nie dodaje ani jej nie pomnaża. Pełne rozumienie natury ofiarniczej Eucharystii oznacza także to, w czym ofiara ta znajduje swoje wypełnienie, a więc tajemnicę zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Ponieważ Eucharystia powinna być przeżywana w swej integralności, dlatego też obok ofiary, istotnymi jej wymiarami są obecność i uczta. Ofiarnicza natura Eucharystii domaga się ofiarniczej postawy wiernych.

Słowa kluczowe

Eucharystia, Ofiara Chrystusa, encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, natura ofiarnicza

Ks. dr hab. Sylwester Jaśkiewicz – dr hab. nauk teologicznych (teologia dogmatyczna), wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego w Radomiu, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Instytutu Teologicznego w Radomiu przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie – Sekcja Św. Jana Chrzciciela.